

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

SPECIFICKÉ OTÁZKY URČOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ

© Anna Hořínová, 2012

PRAMENY

- **Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (č. 96/2001 Sb.)**
- **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)**
- **Listina základních práva a svobod (č. 2/1993 Sb.)**
- **Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině**
- **Zákon č. č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech**
- **Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu**
- **Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník**
- **Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení**

LITERATURA

- Hrušáková, M., Králíčková, Z.: **České rodinné právo.** 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, nakl. Doplněk, 2006.
- Hrušáková, M. a kolektiv: **Zákon o rodině. Komentář.** 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009.
- Mach, J. a kol.: **Zdravotnictví a právo - komentované předpisy.** 2. vydání. Praha: LexisNexis, 2005.
- Hořínová, A.: **Otazníky nad přijetím zákona o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách.** Právní rozhledy, 2007, 3, s. 101-105.

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Pojem, možnosti řešení

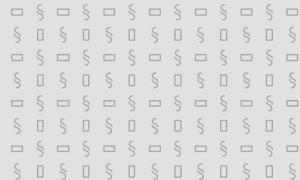
STERILITA, INFERTILITA

STERILITA, INFERTILITA: POJEM A ŘEŠENÍ

- Překážky přirozené reprodukce
- Příčina na straně ženy - řešení:
 - IUI - intrauterinní inseminace (tzv. umělé oplodnění / *Artificial Insemination*)
 - IVF (tzv. *in vitro fertilizace/In Vitro Fertilisation*) + embryo transfer
 - Darování oocytů + IVF + ET
 - Darování embryí + ET
 - (Surrogační mateřství)

= ASISTOVANÁ REPRODUKCE

NEPLODNOST A INFERTILITA: ŘEŠENÍ

- **Příčina na straně muže - řešení:**
 - AH - asistovaný hatching
 - ICSI - intracytoplazmatická injekce spermií
 - TESE MESA - chirurgický odběr spermií z varlete/nadvarlete
 - Přijetí darovaných spermií
 - Přijetí darovaného embrya

= ASISTOVANÁ REPRODUKCE

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

VÝČET, STATUS EMBRYA, VÝZNAM MULTIDISCIPLINÁRNÍHO
PŘÍSTUPU, ÚLOHA ETICKÝCH STANDARDŮ

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: VÝČET

- **Přijatelnost** lékařských zásahů do přirozeného procesu reprodukce (event. jejich míra/meze)
- **Okruh subjektů** s přístupem k AR (sezdané/nesezdané páry, svobodné matky, homosexuálové)
- **Manipulace** (mikromanipulace) s gametami
- **Zahrnutí 3. strany** do reprodukčního procesu (dárcovství, surrogace)

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: VÝČET

- „Informovanost“ a forma souhlasu pacientů s lékařskou procedurou (VB „*treatment together*“)
- Délka platnosti souhlasu s přenosem embryí a možnost vzít tento souhlas zpět
- Status embrya (morální, právní)
 - Kryokonzervace embryí
 - Embryonální výzkum
 - Osud nepoužitých embryí

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: VÝČET

- **Věk jednotlivých subjektů**
- **Počet zaváděných embryí**
- **Umělá reprodukce u osamělé ženy**
- **Umělá reprodukce u lesbiček** (povolena např. v některých státech USA, Nový Zéland a Austrálie)
- **Právo dítěte znát svůj genetický původ** vs právo dárce/dárkyň na anonymitu
- **Reprodukční turistika**

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: STATUS EMBRYA

- Polarita názorů:
 - Embryo je lidskou bytostí od početí
 - Embryo není od lidskou bytostí ihned, stává se jí od určitého okamžiku svého vývoje
- Kauza před ESLP *Evans vs UK*: Má embryo právo na život dle čl. 2 Úmluvy?
- Kauza *Davis vs Davis* před Supreme Court of Tennessee: Je embryo subjekt nebo objekt práv?
- Český právní řád: neexistuje jednoznačný postoj

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: STANDARDY, MULTIDISCIPLINÁRNÍ PŘÍSTUP

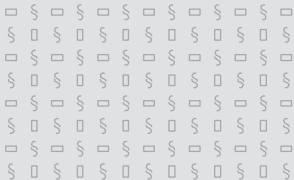
- **Manipulace s potenciální lidskou bytostí**
- **Kontrola veřejné moci**
- Multidisciplinární přístup
- Systematická revize stávající legislativy
- Vygenerování etických standardů
- Zahrnutí do zákonného právního předpisu
 - Respektování zásady právní jistoty pro účastníky vznikajících právních vztahů (předvídatelnost následků)
- **Statusová otázka s dalekosáhlými právními konsekvencemi**
- Široká společenská diskuse

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

URČOVÁNÍ MATEŘSTVÍ/OTCOVSTVÍ, PRAMENY
PRÁVNÍ ÚPRAVY, INTERPRETACE, SLABINY

SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA AR A URČOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ

URČOVÁNÍ MATEŘSTVÍ

- § 50a ZoR - „*Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.*“
 - **vyklučuje surrogační mateřství** (+ § 39 OZ)
 - Gestační mateřství - dáno okamžikem porodu
 - Mateřství nelze popřít ani se jej „vzdát“
 - Darování oocytů nezakládá žádná práva ani povinnosti dárkyně
 - Darování oocytů a embryí je striktně anonymní
- Francie, Itálie, Lucembursko: určení mateřství k nemanželskému dítěti vázáno na volní akt ženy

URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ

- Založeno na více právních skutečnostech)
- Systém 3 zákonných domněnek
 - Manželství, volní akt uznání, soudní rozhodnutí
- Darováním spermií - nevznikají žádná práva ani povinnosti dárce, vznikají muži, který dal s AR souhlas
- **Anonymita dárců** (problémy s popřením otcovství)
- Dárci přísluší náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s darováním (stejně jako dárkyni vajíček)

URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ

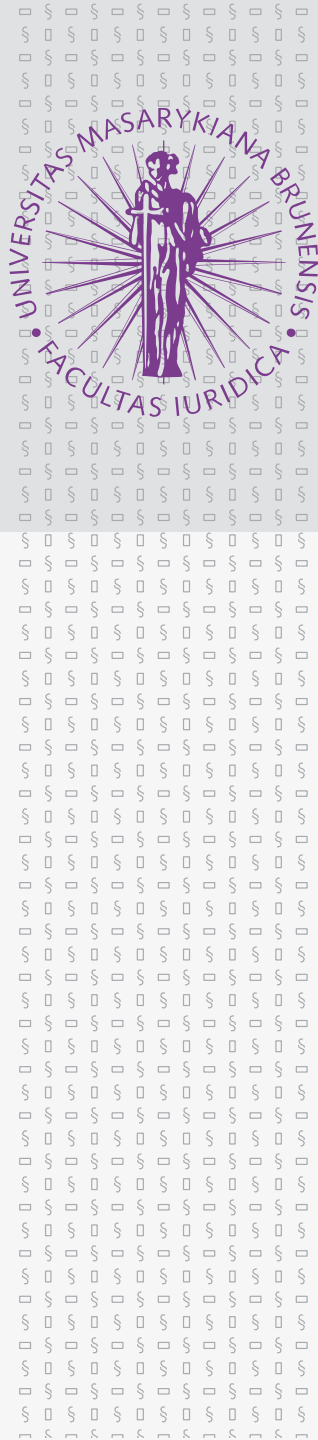
Asistovaná reprodukce

- V rámci manželství - založeno na existenci manželství + souhlasu s AR **§ 58 odst. 2 ZoR**
- Mimo manželství - založeno na souhlasu s AR **§ 54 odst. 3 ZoR**
- Zákon o matrikách však nepočítá se zápisem na základě předložení souhlasu s AR
- De lege lata tedy nelze otcovství dle § 54 odst. 3 zapsat

ZÁKON Č. 227/2006 Sb., O VÝZKUMU NA LIDSKÝCH EMBRYONÁLNÍCH KMENOVÝCH BUŇKÁCH

- Novelizací zákona o péči o zdraví lidu zavedl 1. **zákonnou úpravu AR na území ČR**
- Velice **stručná úprava AR**
- **Nenovelizuje zákon o matrikách**
- **Opomíjí některé stěžejní otázky AR**
 - **Inzerce dárcovství**
 - **Finanční odměny za dárcovství**
 - **Explicitně nezakazuje surrogační mateřství**

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

DOPORUČENÍ *DE LEGE FERENDA*, INSPIRACE ZE
ZAHRANIČÍ

VÝSTUPY

VÝSTUPY: DOPORUČENÍ *DE LEGE FERENDA*

- **Propracovanější úprava** (na základě přípravy multidisciplinárního týmu)
- **Novelizace souvisejících předpisů**
- **Insiprace ze zahraničí** (VB, USA, Nizozemí, Francie, Austrálie)
- **Reflexe praktických úskalí a potřeb** (průzkum mezi poskytovateli i mezi pacienty)
- **Jednoznačný postoj k elementárním otázkám**
- **Adekvátní (ale citelná) sankce** za porušení právních pravidel
- **Veřejná kontrola reprodukční medicíny**

VÝSTUPY: INSPIRACE ZE ZAHRANIČÍ

- VB - samostatný, zevrubný zákon (Warnock Committee) *Human Fertilisation and Embryology Act 1990*
- USA - rozmanitá právní úprava + judikatura (na státní úrovni); značná benevolence
- Kanada - přesné definice (embryo, AR, IUI atd.)
- Francie - multidisciplinární týmy, poradenství
- **NEPODCEŇOVÁNÍ PROBLEMATIKY UMĚLÉ REPRODUKCE A JEJÍCH STÁLE SE ROZŠÍŘUJÍCÍCH MOŽNOSTÍ**